

ברכת שהחיינו על ראיית פני חבירו

בראשית מ"ה

(ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו גְּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אָנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם...
(יד) וַיִּפֹּל עַל-צוּאְרֵי בְנֵי-מִן-אֶחָיו וַיִּבְךְּ וַבְּנִימָן בָּכָה עַל-צוּאְרָיו: (טו) וַיִּנְשֵׁק לְכָל-אֶחָיו וַיִּבְךְּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרַי כֵּן דִּבְרוּ אֶחָיו אִתּוֹ:

רש"י שם

ואחרי כן – מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם.
דברו אחיו אתו – שמתחילה היו בושים ממנו.

רד"ק שם

ויבך עליהם – אבל הם לא בכו עליו כי היה להם בשת ממנו.
ואחרי כן דברו אחיו אתו – כיון שנשק להם ובכה עליהם ידעו כי לבבו עמהם, ושאלוהו על אשר קרה לו מיום שנפרד מהם ואיך עלה לגדלה.

אור החיים שם

ויבך עליהם ואחרי כן דברו וגו' – פירוש אחר שראו שבכה עליהם אז סמך לבם ודברו אתו כי כל הדברים שהיה אומר אפשר שהיה אומר להם כן להסיר מהם הבושה ולעולם לבבו ימר עליהם מצד המעשה. אכן כשראו שחבק אותם ובכה על פרידתם הכירו במדת טובו כי אח נאמן הוא ודברו אתו. והגם שבכה מקודם אין הוכחה מזה כי אפשר זכר צרתו ובכה עליה מה שאין כן בכי זה שבכה עליהם. גם בכי הראשון יש מקום לתלות שבכה על פרידת בנימין מה שאין כן כשבכה עליהם בפרטות זה יגיד אחוה בלב.

בראשית מ"ו

(כט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מְרַכְבְּתוֹ וַיַּעַל לְקָרְאֵת-יִשְׂרָאֵל אָבִיו גְּשֵׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל-צוּאְרָיו וַיִּבְךְּ עַל-צוּאְרָיו עוֹד:
(ל) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲמוֹתָה הִפְעַם אַחֲרַי רְאוֹתִי אֶת-פְּנֵיךָ כִּי עוֹדֶךָ חַי:

רש"י שם

אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו. ואמרו רבותינו: שהיה קורא את שמע.

רמב"ן שם

והנכון בעיני: כי כבר היו עיני ישראל כבדים קצת מזוקן, או שבא יוסף במרכבת המשנה ועל פניו המצנפת כדרך מלכי מצרים, ולא היה ניכר לאביו, וגם אחיו לא הכירוהו. לפיכך הזכיר הכתוב, כי כאשר נתראה אל אביו, שהביט בו והכירו, נפל אביו על צואריו ובכה עליו עוד, כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כשלא ראהו. ואחר כך אמר לו: אמותה הפעם. ודבר ידוע הוא: מי דמעתו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר היאוש והאבל, או הבן הבחור המולך.

מסכת ברכות נח:

אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שנים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש, שנאמר "נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד". רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו

קאזלי באורחא, פגענו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא, אמרו ליה: בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי: ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו. אמר להו: אנא נמי, כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל, וברכינא עלייכו תלתא, הנך תרתי וברוך חכם הרזים. אמרו ליה: חכימת כולי האי? יהבי ביה עינייהו ושכיב.

תוספות שם

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו - אומר ר"י דוקא חבירו החביב עליו אבל בענין אחר לא.

רא"ש מסכת ברכות פרק ט

אריב"ל הרואה את חבירו לאחר ל" יום אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר י"ב חדש אומר מחיה המתים. ודוקא חבירו שחביב עליו ושמח ונהנה בראייתו:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף מג עמוד ב

הרואה את חבירו לאחר ל" יום וכו'. דוקא בחבירו ששמח בראייתו אבל בשאר חבירים לא: לאחר י"ב חדש מברך מחיה המתים מפני שנשכח מהלב כמו שהמת נשכח לאחר י"ב חדש דכתיב נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד מה כלי מתיאש אדם ממנו כשאבד אותו ולא מצאו בתוך י"ב חדשים אף המת נשתכח מהלב לאחר י"ב חודש:

מהרש"א חידושי אגדות שם

לאחר שנים עשר חדש כו'. לפי שבכל שנה האדם נידון בראש השנה ויום הכפורים אם למות אם להיות חי ואם רואהו אחר ר"ה ויה"כ זה ואחר כך אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויה"כ הבא הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו, וע"כ אומר ברוך מחיה מתים שניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ, והשתא ניחא דמייתי עלה הכא מילתיה דרב דמיירי נמי בדוד שהיה חי ואמר שאחר שעבר עליו שנה הוא נשכח כמת וצריך לברך עליו ברוך מחיה מתים, ומדמה ליה לכלי אובד כפירש"י דבעבר לו שנה הוא אבוד לגמרי וא"צ להכריז, ומ"מ אם בעל אבידה מצאה אח"כ הרי מחזיר לו, ה"נ באדם בעבר לו שנה ואין רואהו הרי הוא כאבוד ומת ואם נמצא חייב לברך עליו ברוך מחיה מתים שזיכהו לחיים בדין ר"ה ויוה"כ ודו"ק:

שולחן ערוך אורח חיים רכ"ה

(א) הַרְוֵא אֶת חֲבִירוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֹמֵר: שְׁהַחְיֵנוּ, וְאַחַר י"ב חֲדָשׁ מְבָרֵךְ: מְחִיֵּה מֵתִים, וְהוּא שְׁחָבִיב עָלָיו הֶרְבֵּה וְשָׂמַח בְּרְאִיתוֹ.

משנה ברורה שם

(ב) לאחר שלשים יום – מראה ראשונה. ואם קיבל ממנו כתב או שאנשים הודיעוהו משלמו יש דעות באחרונים וספק ברכות להקל:

(ג) אומר שהחיינו וכו' – וכל אלו הברכות הוא בשם ומלכות ואפילו ברכת מחיה מתים [מגן גבורים ושאר הרבה אחרונים דלא כתשובת פ"מ]:

(ד) מחיה המתים – ואז אין מברך שהחיינו. וטעם ברכה זו כתב בחידושי אגדות לפי שבכל שנה האדם נידון בר"ה ויוה"כ אם למות אם לחיים ואם רואהו אחר ר"ה ויוה"כ זה ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויוה"כ הבא הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו וע"כ אומר ברוך מחיה מתים שניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ:

ב"ח אורח חיים רכ"ה

ומשמע ודאי דלאחר י"ב חודש כיון שמברך מחיה המתים אין לברך שהחיינו כדלעיל דכשמברך הטוב והמטיב אין לברך שהחיינו דבכלל הטוב והמטיב היא ה"נ בכלל מחיה המתים הוי נמי שהחיינו וכך הוא משמעות כל הפוסקים ומצאתי שכתב מהרש"ל שכך קיבל הוא מרבותיו ופשוט הוא מיהו אם חבירו הוא חכם בישראל אם מברך שהחיינו או מחיה המתים צריך לברך ג"כ ברוך שחלק מחכמתו ליראיו

ברכי יוסף אורח חיים סימן רכה

א. הרואה את חבירו וכו' אומר שהחיינו וכו'. דבר פשוט דכ"ש ראה גדול ממנו או אביו או רבו, וזכר לדבר מדכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו, ואמרו פ"ק דמגילה (ז ב) קיימת בנו רבינו וכו'. ומילתא דפשיטא היא דמידי הוא טעמא אלא שנהנה ושמח בראיתו א"כ לא שנא גדול או קטן ממנו.
ב. כתב מרן בב"י דלא יש חילוק בין זכרים לנקבות ומטי בה משם הרשב"א. ופשוט דאיש מברך על אשה ואשה מברכת על איש.

ג. מברך מחיה המתים וכו'. יש להסתפק אם יברך גם כן שהחיינו. וכתב בספר זכרון משה נ"ל מחיה המתים ולא שהחיינו, ואין לדקדק דמברך שתיים מדקאמר ולאחר י"ב חדש, דבגמ' (נח ב) איתא לאחר י"ב חדש בלא וי"ו ע"כ. ושמעתי דהא מברך מחיה המתים הינו דווקא כשאין כותב לו כתבים ואינו יודע משלמו אבל אם ידע השלום לו או כתב לו כתב אינו מברך. מורי זקני הרב החסיד מהר"א אזולאי זלה"ה בהגהותיו כ"י. ומ"ש המברך מחיה ולא שהחיינו, כ"כ רש"ל ואחרונים. ומ"ש דה"ד כשאין כותב כתבים וכו' כ"כ הרב הלק"ט ח"א סי' ר"ך.

כף החיים אורח חיים רכ"ה:א'

ומיהו עיין בן א"ח פ' עקב אות י"ג שכתב דלא נהגו לברך ברכה זו אפילו בלא שו"מ וכתב הטעם משום דאנינא דעתיהו דאינשי דמברכי עלייהו הכי ושם באות י"ד כתב דגם ברכת שהחיינו לא נהגו לברך על חבירו יעו"ש וע"כ במקום דליכא מנהג לברך יש לברך שהחיינו בלתי שו"מ וברכת מחיה מתים בלבו.

שו"ת רבבות אפרים ח"א סימן קסא:ב

כתב ידידי הגר"י נובירט שליט"א בענין שהחיינו בראה את חברו לאחר ל' יום אם שמע ממנו או קבל ממנו מכתב, והנה להלכה ראיתי באשל אברהם שכתב ועכשיו נשתקע מלברך שהחיינו והטוב והמטיב על ראייתם זה את זה, וטוב רק להרהר או בלשון חול. וכן עיין בספר בני ציון סימן רכ"ה שכתב ולא ראיתי כעת לברך לא ברכת שהחיינו ולא מחייה המתים. ואולי הטעם משום דלא בקאינן בשיעור חביב עליו הרבה ושמח בראיתו.

באר היטב אורח חיים רכ"ה: ס"ק א

אם בתוך למ"ד קיבל ממנו כתב אפ"ה מברך שהחיינו. אבל מחיה מתים לא יאמר אם קיבל כתב בתוך י"ב חדש. הלק"ט ח"א סי' ר"כ:

ערוך השולחן אורח חיים רכ"ה:ב

וזהו כשלא היה מכתבים ממנו אליו, אבל כשקבל ממנו מכתב אינו מברך 'מחיה המתים', אבל לענין 'שהחיינו' אין חילוק, דאפילו קיבל מכתב בתוך ל' מברך 'שהחיינו'. והטעם דברכת 'שהחיינו' היא מתוך

שמחת הראייה פנים בפנים, אבל ברכת 'מחיה המתים' הוא מצד שעתה נתוודע שהוא חי, ולכן כיון שכבר ידע שהוא חי על פי מכתבים או שמע מבני אדם שהוא חי שוב לא שייך ברכת 'מחיה המתים'.

שולחן ערוך אורח חיים רכה

(ב) מי שלא ראה את חברו מעולם, ושלח לו כתבים, אף על פי שהוא נהנה בראיתו אינו מברך על ראיתו.

משנה ברורה שם

(ה) ושלח לו כתבים – ר"ל אע"פ שהריצו כתבים מזה לזה ועי"ז נעשו אוהבים מ"מ כיון שלא נתחבר עמו פנים אל פנים אין מעולה האהבה כ"כ עד שיהיה נהנה ושמח בראייתו.